

De fattiges Grave.

Af Kirkegaardsass., Havebrugskand. Hans Rønø.

„... „Tillæget“ kaldtes det Stykke Jord, der sidst var inddraget under Kirkegaarden. Det strakte sig langs Baneterrænets Vestsida og bestod af tre aflange, brunsvædne Græsplæner, adskilt af smalle Gange med spæddlemmede Lindetræer paa Siderne.

Længst borte, helt oppe i Hjørnet laa en Række nøgne, gule Grave uden Kors og Marmor, kun med en lille nummereret Pæl ved den øverste Ende.

Det var Fattigvæsenets nye Begravelsesplads. Solen bagte og stegte og smulderede Leret til Støv, og Regnen hamrede uhindret løs og fladede alle Gravhøjene ud til en stor skiddengul og rummelig Familiebegravelse.

Man saa aldrig andre end Graveren pusle deroppe. Ti foreløbig var det kun Fattiglemmerne, der stededes til den evige Hvile i „Tillæget“...

98.

Skitse: „Paa Kirkegaarden“ i Bogen: „Barnlige Sjæle“, 1893. Det Billede af en nyanlagt Kirkegaard, som gives her, er overmaade tidstypisk, og nærmere betragtet er det maaske et Spørgsmaal, om den Aversion mod Udvidelser og nyanlagte Kirkegaarde, der dengang var fremherskende hos Publikum, endnu helt er forsvundet. Frygten for at være blandt de første er i hvert Fald stor, og Resultatet er derfor ofte, at det er de fattige, der først bliver begravet der, og det gør ikke Sagen bedre.

„Assistens Kirkegaard“, der oprindeligt var Navnet paa Kirkegaarde, tænkt til Afløsning eller Aflastning af allerede bestaaende og som Regel lagt uden for Byen, blev meget almindeligt i Folkemunde til „Ny Kirkegaard“, antagelig fordi der over det officielle Navn netop var et Skær af Fattigkirkegaard (jfr. „Assistenshuset“).

99.

100.

98. Gravsten over Fattiglem paa Ebeltoft Kirkegaard. Foto: Forf.

99. Kvarter med Børnegrave fra 1935. Foto ved J. Th. samme Aar.

100. Kvarter med Børnegrave fra 1925-26. Foto ved J. Th. 1936.

Uviljen mod Benyttelsen af nye Kirkegaard kan maaske tildels ogsaa begrundes i den større Afstand fra Byen og derud til; men man skulde dog synes, at Tanken om de langt bedre hygiejniske Forhold, som nye Anlæg byder, skulde opveje Modstanden, men det er kun sjældent Tilfældet. De fleste foretrækker stadig, at deres Slægt begravnes paa de gamle Kirkegaard, der har været i Brug i mange Hundrede Aar. Vi ser det bl. a. særdeles tydeligt her i Roskilde, hvor en gammel Landsbykirkegaard midt i Byen, Vor Frue, trods højere Jordpriser, er stærkt søgt af det bedre Borgerskab ligesom Graabrødre Kirkegaard, der dog i Aar fylder hele 700 Aar (1237 grundlagdes Graabrødre Kloster i Roskilde), stadigvæk i høj Grad har Publikums Bevaagenhed, endskønt Byen nu har haft sin store og smukke „Ny Kirkegaard“ i over halvtreds Aar.

101.

Ved dennes Indvielse 1885 talte daværende Domprovst, Dr. theol. *Gude*, følgende baade smukke og demokratiske Ord: „Den var forhen en Sædemark. Den skal ogsaa nu vedblive at være det. Men hvilken kostelig, dyrebar Sæd skulde de ikke bære herhen. De skulde komme og grave dybe Furer i disse Gravinjer, de skulde gaa med tunge Skridt, og de skulde saa med Taarer en kostelig Sæd. Forestiller vi os dette Sted om nogle Aartier i et Fremtidssyn, thi til den Tid vilde alle vore Øjne, som staa her, være lukkede, til den Tid have de baaret os alle hen, høje og lave, rige og fattige, gamle og unge, Forældre og Børn, Herrer og Tjenere, og vi hvile ved hverandres Side, ligeligt tildelte hver sit Gravkammer, da fylder dette Syn os med dyb Alvor, da føle vi, at dette er Mødestedet, hvor vi til sidst skulde samles“.

Og den nye Kirkegaard blev en demokratisk Kirkegaard. Ovennævnte Skildring af Gustav Wied ligger før hans Roskilde-Tid. Kirkelovenes Paabud i 1922, at ubemidledes Grave ikke maa danne en særlig Afdeling, betød saaledes ingen Ændring i Kirkegaardens Ledelse. Høje og lave, rige og fattige, Herrer og Tjenere, er altid her begravet Side om Side. Senere da Kirkegården blev udvidet første Gang, skete der heller ingen Brud paa gældende Praksis. Det kneb med at faa nogen til at begynde, men da daværende Domprovst *Martensen-Larsen* valgte sit Familiegravsted her, var enhver Frygt for at faa Fattigkirkegaard i „Tillæget“ bortvejret.

Hvor smuk og rigtig Tanken om, at Frijorden ikke maa danne en særlig Afdeling paa Kirkegården, end er, kan det ikke paastaas, at Problemet: De fattiges Grave er løst hermed. I hvert Fald eksisterer det for den, der har Ansvar for Kirkegaardens Udseende. Hermed være ikke sagt, at de fattiges Grave altid er grimt anlagt

eller daarligt vedligeholdt, men det kan ikke nægtes, at det meget ofte er Tilfældet. De efterlevende har kun sjældent Raad til at lade Gravstedet anlægge saa „fint“, som de ønsker det, og de bikser derfor selv noget sammen, og naar ogsaa Vedligeholdelsen maa klares af Familien, som Tid og Afstand forhindrer i at aflægge Besøg saa hyppigt, som det er nødvendigt, bliver Gravstedets Udseende derefter.

Det siger sig selv, at det kan være skæbnesvangert for en Kirkegaards Helhedspræg, om mange saadanne forsømte eller uheldigt udseende Gravsteder er blandet med de velholdte, og fra et æstetisk Synspunkt kunde det saaledes være fristende nok at gemme dem hen et afsides beliggende Sted og der lade dem skøtte sig selv; men paa en saa uværdig Maade kan man anstændigvis ikke klare Sagen, og dog var, rent teoretisk, de fattiges Grave maaske alligevel bedst tjent med at ligge samlet, dels fordi de nu, selv om de er pæne og ordentlige, meget let stilles i Skygge af Nabo-gravsteder med større Monumenter, og dels fordi de, dersom Kirkegaardsledelsen fik Bemyndigelse til et ret vidtgaende Indseende med Anlæg og Udsmykning, virkelig havde Mulighed for at danne et tiltalende Kirkegaardsbillede. Kvarterets Helhedspræg vilde ikke forstyrres af de relativt faa Monumenter, der ifølge Sagens Natur alle vilde være smaa og beskedne.

Men denne Ordning er udelukket af flere Aarsager, dels som nævnt fordi den er forbudt, dels fordi ingen vilde finde sig i det nødvendigt strenge Regulativ, og dels fordi den vilde være dyr. I Øjeblikket har Kirkegården kun Udgiften til Jorden, men skulde den tillige bære Udgifterne til Plantninger og Vedligeholdelse, vilde de fleste Kirkegaardsforvaltninger nok vige tilbage, saa den Vej er altsaa ikke farbar.

Egentlig er det underligt at tænke paa, at saa længe de fattige lever, er der ingen Lovregler, der forhindrer dem i at bo i særlige Kvarterer; først naar de er døde, maa det ikke længer finde Sted, — men bedre sent end aldrig, som Ordsproget siger.

Paa vore Kirkegaarde ligger altsaa rige og fattige mellem hinanden, og Kirkegaardslederen maa indrette sig derefter og se at faa det bedst mulige ud af Forholdene.

Nu behøver som sagt de fattiges Grave aldeles ikke at være grimme. Vi maaler jo ikke længere Skønhed i Penge. Det billige kan ogsaa være smukt, naar blot det er ægte. Den fattige Grav med Vedbendranken kan paa sin Vis være lige saa smuk som Luksusgravstedet, naar vi anlægger den rigtige Maalestok. De, der vil og kan ofre mange Penge, skal støttes deri, men de smaa beskedne Gravsteders billige Skønhed maa ogsaa røgtes. Det grimme er den fattiges saa almindelige triste Forsøg paa Imitation: Træstakit for Hæk, Marmorstatuette for Monument o. s. v., fordi denne Udsmykning netop grelt fortæller den sørgelige Sandhed om Fattigdom, som forsøges skjult (se f. Eks. Fig. 99 og 101).

Arbejdet maa altsaa gaa ud paa ved personlig Paavirkning at faa den ubemidlede til at forstaa, at et enkelt og lidet bekosteligt Anlæg er langt kønnere end en daarlig Efterligning af noget fornemt.

Bliver Gravstedet ikke vedligeholdt, bør der ske en Henvendelse til de efterlevende, og viser den sig virkningsløs, nødes Kirkegaardslederen til at lade Gravstedet sløjfe. Det bør være den sidste Udvej, men det er meget ofte den eneste Maade, Kirkegaardens gode Udseende kan reddes paa.

For et Par Aar siden skrev Forfatterinden *Karen Michaëlis* en Kronik i „Politiken“, hun kaldte: „Sløjfede Grave“, hvor hun protesterede mod, at ukrudtbevoksede Grav-

steder blev ryddet. „Ukrudt . . . Er ikke ofte saadan en Ukrudtsplante i Grunden helt køn at skue?“ skriver Forfatterinden. „Flere maa jo da saa være det i endnu højere Grad. Findes der her i Danmark noget saa prægtigt som en med Ukrudt velbegroet Grøftekant?“ Men denne Sammenligning gaar slet ikke. En Grøftekant er et Stykke Natur, det er et Gravsted ikke; det er et lille, skarpt afgrænset Areal, tilplantet med Kulturplanter, og ingen, der nogensinde har set det Vildnis af Ukrudt, Buksbom, Roser m. m., som et forsømt Gravsted frembyder, kan tænkes at ville støtte Forfatterinden i den Opfattelse, at det er en Skønhedsaaftenbaring. Den fra Udlandet hjemvendende Søn, som Fru Michaëlis mener vil forarges over at finde sin Mors Gravsted sløjft, vil langt snarere kun føle en dyb Beskæmmelse over sin egen Forsømmelighed ved at se dette uanstændige Rod. Nej, Sløjfning er den eneste Udvej, alene af Hensyn til Nabogravstederne.

Men derved bør man ikke lade det blive. Mange bare Pladser mellem Gravene giver let Kirkegaarden et nøgent eller luvslidt Udseende. Paa en Del Kirkegaarde bruger man at strø Grus paa disse Pladser, hvad der ganske vist letter Renholdelsen, men ingenlunde gør Nøgenheden mindre. Græs er meget bedre, men kræver for at se godt ud saa megen Pasning, at det maaske kan betale sig at holde Gravstederne gratis fremfor at sløjfe dem. Den sidste og absolut bedste Maade er at tilplante de tomme Pladser med en eller to frodige Planter, der har Tendens til at brede sig, saa Jorden skjules, og Arbejdet med Renholdelse bliver saa lille som muligt. Bjergfyr bruges adskillige Steder og er fortrinligt egnet. Flere Busketrosere kunde ogsaa anvendes; de har den store Fordel, at de blomstrer, skal kun aves lidt med en Saks, og hvis Kirkegaarden selv tiltrækker dem, vil de ikke koste særlig meget.

Tænk vi os som Karin Michaëlis, at en Søn vender hjem fra Udlandet og gæster sin Moders Grav, er det saa ikke at foretrække dér at lade ham møde en Vildroses enkle Skønhed fremfor Synet af et med Ukrudt overgroet Gravsted, en Fatiggrav?

Urnlundarna i Sverige.

Av Elma Övden.

I Sverige finnas för närvarande över 60 urnlundar, vilka alla utom en ha tillkommit under de senaste 8 åren. Detta är ett förvånande faktum, när man erinrar sig, att den svenska eldbegängelseföreningen är 55 år gammal, men det sammanhänger med föreningens ovanliga utvecklingsgång, vilket visas genom en kort orientering över denna.

Den svenska eldbegängelseföreningen bildades år 1882 och gick raskt framåt till år 1888, då en lagbestämmelse om rättsmedicinsk obduktion före eldbegängelsen infördes. Härigenom hämmades föreningen i sin utveckling för årtionden framåt. Medlemsantalet växte endast med något tiotal per år, och först efter 1917, då den nämnda lagbestämmelsen upphävdes, kom man upp till över 100 nya medlemmar per år. De tio följande åren voro på det hela taget präglade av framgång, ehuru mycket blygsam, ty medlemsökningen fortsatte men kom aldrig över ett tresiffrigt tal. Först under 1928 tog föreningen ett jättesteg framåt med 2,400 nya medlemmar. Detta får tillskrivas den omständigheten, att från det årets början igångsattes en målmedvetet organiserad och intensiv upplysningsverksamhet. Detta år inleddes